

РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМСТАН РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ
STATE OF DEVELOPMENT
OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE

У статті досліджено стан розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Автори зазначають, що чинний механізм паритетного співробітництва держави та бізнесу за рахунок реалізації державно-приватного партнерства в Україні не набув значного поширення. Практика його впровадження досить незначна та розповсюджується повільними темпами. Найпоширенішою правовою формою реалізації державно-приватного партнерства у вітчизняній практиці є концесія. Переважними моделями впровадження державно-приватного партнерства є проекти передавання активів та проекти «з нуля», і реалізуються вони переважно у сфері оброблення відходів, у сфері збору, очищення та розподілення води та у будівництві та/або експлуатації доріг, залізниць, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів тощо. Такий незадовільний стан розвитку державно-приватного партнерства, на думку авторів, не дає змоги виявити весь його позитивний потенціал у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: бізнес, держава, взаємодія держави і бізнесу, державно-приватне партнерство, концесія.

В статті досліджено стан розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Автори зазначають, що чинний механізм паритетного співробітництва держави та бізнесу за рахунок реалізації державно-приватного партнерства в Україні не набув значного поширення. Практика його впровадження досить незначна та розповсюджується повільними темпами. Найпоширенішою правовою формою реалізації державно-приватного партнерства у вітчизняній практиці є концесія. Переважними моделями впровадження державно-приватного партнерства є проекти передавання активів та проекти «з нуля», і реалізуються вони переважно у сфері оброблення відходів, у сфері збору, очищення та розподілення води та у будівництві та/або експлуатації доріг, залізниць, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів тощо. Такий незадовільний стан розвитку державно-приватного партнерства, на думку авторів, не дає змоги виявити весь його позитивний потенціал у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку.

Автори відзначають, що чинний механізм паритетного співробітництва держави та бізнесу за рахунок реалізації державно-приватного партнерства в Україні не набув значного поширення. Практика його впровадження досить незначна та розповсюджується повільними темпами. Найпоширенішою правовою формою реалізації державно-приватного партнерства у вітчизняній практиці є концесія. Переважними моделями впровадження державно-приватного партнерства є проекти передавання активів та проекти «з нуля», і реалізуються вони переважно у сфері оброблення відходів, у сфері збору, очищення та розподілення води та у будівництві та/або експлуатації доріг, залізниць, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів тощо. Такий незадовільний стан розвитку державно-приватного партнерства, на думку авторів, не дає змоги виявити весь його позитивний потенціал у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку.

Ключевые слова: бизнес, государство, взаимодействие государства и бизнеса, государственно-частное партнерство, концессия.

УДК 338.242.4

Біла І.С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки освіти
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Іллічова Е.І.

магістр
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

The current state of the economy of most countries requires the state to use new, more progressive models of its own activities, as well as models of interaction with other economic actors. Economic crises destroyed the economies of many countries, depleted the financial resources of the states, and also pushed for mechanisms of interaction between the private and public sectors, the cooperation of which should be beneficial for all participants in the process of reforming the economy. One of such mechanisms is public-private partnership. This article explores the state of development of public-private partnership in Ukraine. The authors note that the current mechanism of parity cooperation between the state and business due to the implementation of public-private partnership in Ukraine has not been widely disseminated. The practice of its implementation in the field of waste management and is spreading at a slow pace. The latter is confirmed by statistics, according to which, on January 1, 2017, 186 projects were implemented on the basis of public-private partnership (154 concession agreements, 32 joint venture agreements, 1 public-private partnership agreement) were implemented. In Ukraine, the prevailing models of the implementation of public-private partnership are projects for the transfer of assets and projects from scratch – 56,9% and 40% of the total number of projects and 18% and 81% of the total amount of investments in 2016. Such projects are implemented mainly in the field of waste management – 112 (63,2% of the concluded agreements), in the area of collection, treatment and distribution of water 30 (16,8% of the concluded agreements) and in the construction and / or operation of motorways, roads, railways, runways at aerodromes, bridges, road raids, tunnels and subways, sea and river ports and their infrastructure 16 (9% of the concluded agreements). The most widespread legal form of realization of public-private partnership in the domestic practice is concession. Such an unsatisfactory state of development of public-private partnership, according to the authors, does not allow to identify all its positive potential in solving the problems of socio-economic development.

Key words: business, state, state and business interaction, public-private partnership, concession.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку вітчизняної економіки переконливо доводять необхідність серйозного осмислення концептуальних проблем її генезису та знаходження оптимальної й ефективної взаємодії державного та приватного секторів. Стратегічне значення активізації їхнього співробітництва в умовах слабкості, інверсійності та деформованості ринкових відносин пов'язане зі значними можливостями й потребами приватного сектору економіки у здійсненні реструктуризації економіки, створенні ефективного конкурентного

середовища, активізації інноваційних процесів, підвищенні інвестиційної спрямованості економіки, забезпеченні довгострокового соціально-економічного зростання, тобто вирішення цілої низки важливих соціально-економічних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових праць, у яких досліджуються теоретичні основи ефективного державно-приватного партнерства, а також загальні питання його розвитку у світі, необхідно виокремити дослідження таких учених: О. Беляєва, В. Бодрова, В. Варнав-

ського, З. Варналія, Л. Воротиної, А. Гриценка, Н. Діденко, Б. Кваснюка, М. Козоріза, В. Кредісова, В. Мандибури, В. Сизоненка, Ф. Узунова та ін. Цими науковцями висвітлені проблеми розвитку бізнесу, запропоновані важелі його підтримки, розглянута сутність та роль державно-приватного партнерства, висвітлені потенційні можливості та інтереси сторін у його використанні, виявлено переваги та недоліки такої форми партнерства. Дослідження чинників, що визначають успішність застосування державно-приватного партнерства, проводили такі зарубіжні вчені, як Р. Скліт, А. де Палма, Л. Лерут, Дж. Пруньє, М. Хаммамї, Ж.-Ф. Руханьяніко та Е. Єхо.

Незважаючи на значну кількість публікацій та їхню наукову цінність, феномен державно-приватного партнерства потребує подальшого дослідження, особливо в таких аспектах, як досвід його реалізації в Україні.

Постановка завдання. У зв'язку з цим мета статті – дослідити стан поширення державно-приватного партнерства в Україні в сучасних умовах. Останнє дасть можливість виявити особливості та проблеми розвитку такої форми взаємодії держави і бізнесу, але й обґрунтувати напрями підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні необхідність поширення практики державно-приватного партнерства задекларована в Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 рр. [1], відповідно до якої пріоритетними сферами застосування державно-приватного партнерства є:

- виробнича інфраструктура і високотехнологічне виробництво (транспорт і зв'язок, транспортна інфраструктура, енергетичний сектор, машинобудування);
- агропромисловий комплекс (ринкова та виробнича інфраструктура);
- будівництво і житлово-комунальне господарство (реалізація соціально значущих інфраструктурних проектів, будівництво, реконструкція та технічне переоснащення у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання і водовідведення, підвищення ресурсо- та енергоефективності, поводження з побутовими відходами, упорядкування територій тощо);
- соціальний захист населення (охорона здоров'я, освіта, культура, туризм і спорт);
- наукова, науково-технічна, інноваційна та інформаційна;
- розвиток природно-заповідного фонду [2].

Нині Закон України «Про державно-приватне партнерство» висуває такі вимоги приватному сектору:

- проекти державно-приватного партнерства функціонально мають забезпечити значно вищу ефективність діяльності, ніж у разі її здійснення винятково державним партнером;

- проекти мають бути довготривалими (від 5 до 50 років);

- проекти мають передбачати фінансування (або співфінансування) відповідних проектів з боку приватного партнера;

- проекти мають включати розмежування відповідальності й ризиків між приватним і державним партнерами у процесі здійснення державно-приватного партнерства [1].

При цьому необхідно зазначити, що ці вимоги у загальних та фундаментальних рисах відповідають загальноновизнаним вимогам до таких проектів, у тому числі принципам, сформульованим Європейською Комісією.

В Україні найпоширенішою правовою формою співпраці держави та бізнесу в сфері реалізації державно-приватного партнерства є концесія. Згідно з вітчизняним законодавством концесія – це надання уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній строковій основі юридичній або фізичній особі права на створення та (або) управління об'єкта концесії, за умови взяття концесіонером на себе зобов'язань зі створення та (або) управління об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику [3].

Нині регулювання відносин концесії державного й комунального майна здійснюється Законами України «Про концесії», «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг», «Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності», «Про особливості здачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопостачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності». Варто зазначити, що провідна роль у реалізації таких проектів державно-приватного партнерства віддана державному партнерові, що виявляється у розширеному обсязі прав порівняно з приватним партнером (зокрема, щодо права власності на об'єкти, створені в процесі реалізації проектів). Ця тенденція загалом відповідає надмірному «державному регулюванню», яке в нинішній ситуації згубно впливає на бізнес-середовище.

Україна вже має деякий досвід у сфері впровадження державно-приватного партнерства (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка росту проектів різних форм державно-приватного партнерства в Україні, 2012–2016 рр.

	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Державно-приватне партнерство					1
Спільна діяльність	32	31	33	31	32
Концесія	79	128	138	146	153
Разом	111	159	171	177	186

Джерело: [4]

Так, за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 1 січня 2016 року на засадах державно-приватного партнерства реалізувалося 177 проектів (укладено 146 договорів концесії, 31 договір про спільну діяльність). Станом на 1 січня 2017 року на засадах державно-приватного партнерства реалізувалося 186 проектів (укладено 154 договорів концесії, 32 договори про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства) [4]. Проте, варто зазначити, що більшість проектів так і не була завершена через недотримання однією зі сторін обов'язків, які покладалися на учасників партнерства згідно з договором.

Позитивний приклад використання механізму державно-приватного партнерства був отриманий у сферах енергетики та телекомунікацій. Таке поширення саме у цих сферах пов'язане з їхньою прибутковістю, а сфери, що потребують значного залучення приватного капіталу, зокрема сфера водопостачання та водовідведення, в якій велика кількість інженерних мереж перебуває у критичному стані та заміна необхідного устаткування була б доцільною, залишаються осторонь їхньої уваги. Таким чином, подібний безсистемний характер упровадження проектів державно-приватного партнерства та незацікавленість приватних інвесторів вкладати свої кошти у менш привабливі сфери національної економіки гальмують його розвиток в Україні.

В Україні переважними моделями впровадження державно-приватного партнерства є проекти передавання активів та проекти «з нуля». Зазначені моделі займають відповідно 56,9% і 40% від загальної кількості проектів та 18% і 81% – від загальної кількості інвестицій [2]. Щодо проектів передавання активів така ситуація пояснюється продовженням (або закінченням) тривалого процесу перерозподілу власності між державою та приватними особами.

Проекти реалізуються у різних сферах господарської діяльності (рис. 1), зокрема, найбільша кількість від загальної кількості проектів була сконцентрована у сфері оброблення відходів – 112 (63,2% від укладених угод).

Крім сфери оброблення відходів, значна частина проектів державно-приватного партнерства належить до сфери збору, очищення та розподілення води (30 проектів, що становить 16,8% від загальної кількості), 16 проектів стосуються будівництва та/або експлуатації автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їхньої інфраструктури (9,0% від загальної кількості), шість проектів спрямовані на виробництво, транспортування і постачання тепла (3,3% від загальної кількості); п'ять проектів – виробництва, розподілення та постачання електричної енергії (2,8 % від загальної кількості); два проекти спрямовані на управління нерухомістю (1,1% від загальної кількості); за одним проектом реалізується у сфері пошуку, розвідки родовищ корисних копалин та їх видобування, а також у сфері туризму, відпочинку, рекреації, культури та спорту (по 0,6% від загальної кількості); ще чотири проекти реалізуються в інших сферах економіки (2,6% від загальної кількості) [4].

Аналіз зарубіжного досвіду використання проектів державно-приватного партнерства показав, що в кожній країні є своя найбільш пріоритетна галузь із його використання. Так, у США такою галуззю є автодороги, у Великобританії – охорона здоров'я та освіта, в Німеччині – освіта, в Італії, Канаді та Франції – охорона здоров'я [4].

У країнах із перехідною економікою – країнах Центральної і Східної Європи (Болгарія, Чехія, Угорщина, Хорватія, Польща, Румунія, Україна) такі галузі, як охорона здоров'я та освіта, знаходяться вже далеко не на 1-му місці. За застосуванням державно-приватного партнерства лідирують автодороги, будівництво мостів і тунелів, легкого наземного метро, аеропорти. У країнах із перехідною економікою їм приділяється увага насамперед, у них вкладаються кошти [5].

Таким чином, як ми бачимо із рис. 1, саме проекти у сфері транспортної інфраструктури займають значну частку в проектах державно-приват-

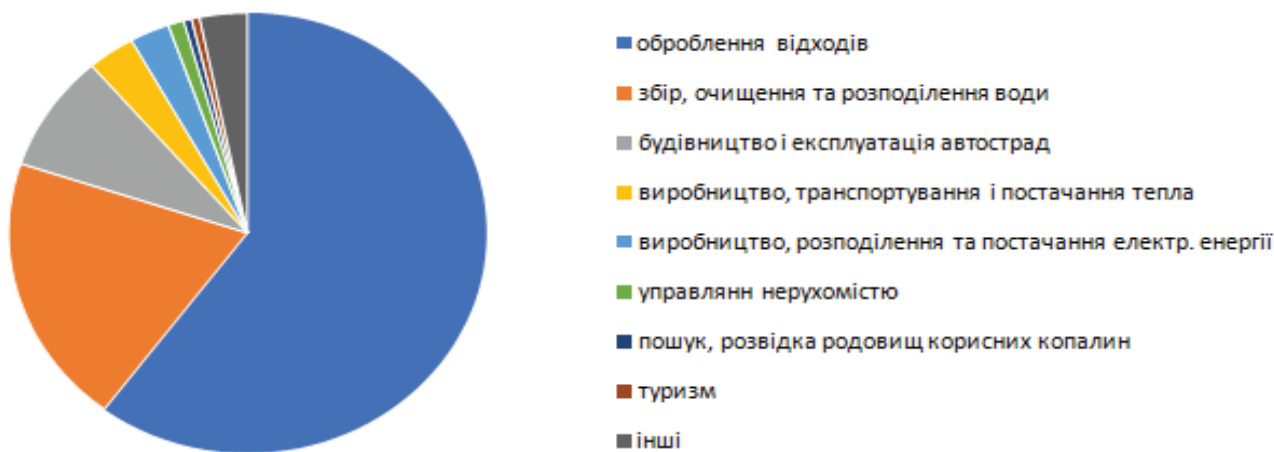

Рис. 1. Сфери реалізації проектів концесії в Україні у 2016 році

ного партнерства в Україні. Цікавими є дані про те, які механізми державно-приватного партнерства використовуються в галузях інфраструктури, в тому числі у сфері транспортної інфраструктури (табл. 2) [6].

Таблиця 2

Механізми реалізації проектів державно-приватного партнерства у вітчизняних галузях інфраструктури за 2017 рік

	Всього проекти, од.	частка, %	Проекти транспорту, од.	частка, %
ВСЬОГО	5314	100	1397	100
Концесії	1306	25	795	57
BROT	725	14	463	33
RLT	61	1	50	4
ROT	520	10	282	20
Приватизація	722	14	69	5
Повна	175	3	12	1
Часткова	547	10	57	4
Проекти нового будівництва	3029	57	449	32
BLT	15	0	3	0
ВОТ	1434	27	426	30
ВОО	882	17	8	1
Комерсант	645	12	12	1
Оренда	53	1	0	0
Контракти на управління та оренда	257	5	84	6
Оренда	102	2	31	2
Контракти на управління	155	3	53	4

Джерело: [6]

Дані таблиці 2 ілюструють, що такі механізми державно-приватного партнерства, як концесії і ВОТ, є найбільш придатними для розвитку об'єктів транспортної інфраструктури, виходячи зі світової практики. Понад 80% проектів державно-приватного партнерства у сфері транспорту реалізуються відповідно до трьох його типів: BROT (33%), ROT (20%), а також ВОТ (30%) для проектів нового будівництва. Зокрема, для дорожнього господарства частка підтипів BROT, ROT, і ВОТ становить у сукупності 94% [6].

Окрім галузей переробки і транспорту, в енергетиці 75,6% проектів було реалізовано у межах такої моделі державно-приватного партнерства, як відчуження власності, що пояснюється об'єктивними причинами перерозподілу власності та продажем державної частки корпоративних прав в енергогенеруючих компаніях; у галузі телекомунікацій 85,7% проектів – як нові проекти, що зумовлювалося потребами розвитку ринку мобільного та стільникового зв'язку; у галузі водо-

постачання та водовідведення було реалізовано 1 проект у межах концесії і 1 – у межах лізингового контракту, у транспортній сфері – 1 проект реалізовувався як новий.

Отже, серед численних сфер, де можуть реалізовуватися проекти державно-приватного партнерства, нині найбільшого поширення в Україні вони отримали лише в переробці відходів, транспортній галузі, енергетиці та телекомунікаціях. Основною причиною цього є те, що ці сфери є прибутковішими й найбільш запитуваними, отже, приватні партнери надають поки перевагу саме їм. З іншого боку, сфери, що потребують більшої участі приватних партнерів, залишаються поза їхньою увагою. Таким чином, інвестування в найприбутковіші галузі та не досить ефективна державна політика щодо залучення приватних інвесторів до менш привабливих сегментів державного сектору економіки також не сприяють розвитку механізму державно-приватного партнерства.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи, можна сказати, що чинний механізм паритетного співробітництва держави та бізнесу за рахунок реалізації державно-приватного партнерства в Україні не набув значного поширення. Практика його впровадження досить незначна та розповсюджується повільними темпами, найбільшого впровадження він набув у переробній, транспортній, енергетичній та телекомунікаційній галузях, з усіх можливих форм впровадження механізму державно-приватного партнерства в Україні розповсюджена концесія.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 роки» від 14 серпня 2013 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80>.
2. Private Participation in Infrastructure Database. URL: <http://ppi.worldbank.org>.
3. Закон України «Про концесії» від 16.07.1999 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.
4. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики // U-LEAD. – 2017. URL: http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_ULEAD_30_10_2017.pdf.
5. Айрапетян М.С. Зарубежный опыт использования государственно-частного партнерства / М.С. Айрапетян // Аналитическая записка. URL: <http://wbase.duma.gov.ru:8080/law?d&nd=981605628&m ark=r981605004>.
6. Чукаєва І.К. Державно-приватне партнерство – сучасний механізм залучення інвестицій до інфраструктурних галузей / І.К. Чукаєва // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 2 (2). С. 145-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2%282%29_33.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro skhvalennja Konceptiji rozvytku derzhavno-pryvatnogho partnerstva v Ukraini na 2013-2018roky» vid 14 serpnja 2013 roku [The Law of Ukraine «On approval of the Concept of public-private partnership development in Ukraine for 2013-2018»] [Elektronnyj resurs]. – Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_8_6 (accessed 10 January 2018).
2. Private Participation in Infrastructure Database [Elektronnyj resurs]. – Available at: <http://ppi.worldbank.org> (in English), (accessed 5 January 2018).
3. Zakon Ukrainy «Pro koncesiji» vid 16.07.1999 roku [The Law of Ukraine «About concession»] [Elektronnyj resurs]. – Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997-14> (accessed 12 January 2018).
4. Derzhavno-pryvatne partnerstvo jak mekhanizm realizaciji novoji rehionalnoji polityky (2017) [Public-private partnership as a mechanism for implementing a new regional policy] [Elektronnyj resurs]. – Available at: http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_ULEAD_30_10_2017.pdf (accessed 12 January 2018).
5. Hayrapetyan M.S. (2016) Zarubezhnyy opyt ispol'zovaniya gosudarstvenno-chastnogo partnerstva [Foreign experience in the use of public-private partnerships] Analiticheskaya zapiska, (electronic journal). Available at: <http://wbase.duma.gov.ru:8080/law?d&nd=981605628&mark=r981605004/> (accessed 25 December 2018).
6. Chukauva I. K. (2017) Derzhavno-pryvatne partnerstvo — suchasnyj mekhanizm zaluchennja investycij do infrastrukturykh ghaluzej [Private-private partnership – modern mechanism of investments to infrastructure galleries] Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka», (electronic journal), no. 2, pp. 145-148. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2%282%29__33 (accessed 25 January 2018).

Bila Irina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Education Economics
National Pedagogical University M.P. Dragomanov

Illichova Emily

Master's Degree
National Pedagogical University M.P. Dragomanov

STATE OF DEVELOPMENT OF THE STATE-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE

The purpose of the article. The purpose of this article is to investigate the state of the spread of public-private partnership in Ukraine in modern conditions.

Methodology. The research on the development of public-private partnership is based on the analysis of the legal and regulatory framework for its implementation in Ukraine and the analysis of the main statistical data, which demonstrate the state of its dissemination in the domestic economic practice.

Results. The necessity of spreading the practice of public-private partnership is declared in the Concept of Public-Private Partnership Development in Ukraine for 2013–2018. As of 1 January 2017, 186 projects were implemented on the basis of public-private partnership (154 concession agreements, 32 joint venture agreements, 1 public-private partnership agreement). In Ukraine, the prevailing models of the implementation of public-private partnership are projects for the transfer of assets and projects from scratch – 56.9% and 40% of the total number of projects and 18% and 81% of the total amount of investments in 2016. Such projects are implemented mainly in the field of waste management – 112 (63,2% of the concluded agreements), in the area of collection, treatment and distribution of water 30 (16,8% of the concluded agreements) and in the construction and / or operation of motorways, roads, railways, runways at aerodromes, bridges, road raids, tunnels and subways, sea and river ports and their infrastructure 16 (9% of the concluded agreements).

Consequently, the current mechanism of parity cooperation between the state and business due to the implementation of public-private partnership in Ukraine has not been widely disseminated. The practice of its implementation is rather insignificant and is spreading at a slow pace.

Practical implications. It is worth noting that the necessity of development of public-private partnership in Ukraine is acknowledged as domestic scientists-economists, as well as subjects of economic activity. In essence, public-private partnership is a modern way of implementing the state's influence on the business sector, and its implementation into the practice of Ukraine will give a new impetus to the effective interaction of the state and entrepreneurs. The poor state of development of public-private partnership, as shown by the analysis, does not allow to reveal its significant potential in the implementation of economic restructuring, the creation of an effective competitive environment, the activation of innovation processes, increasing the investment orientation of the economy, ensuring long-term socio-economic growth, that is, solving a number of socio-economic development.

Value/originality. The article analyzes the state of development of public-private partnership in Ukraine. The analysis showed an unsatisfactory state of its development in domestic practice. The latter will enable in the course of further research to reveal the peculiarities and problems of the development of such a form of interaction between the state and business, as well as substantiate the directions of increasing its efficiency.